Topoare - ciocan de minerit din colecția Muzeului Județean *Aurelian Sacerdoțeanu* Vâlcea

Claudiu Aurel Tulugea, Mihai Blăjan
claudiutulugea@yahoo.com, mnualba@yahoo.com

În colecția de arheologie a muzeului se păstrează trei topoare-ciocan de minerit, descoperite în localități necunoscute din nord - estul Olteniei.

1. Topor - ciocan baros cu şănțuleț (inv. A/41/1), confecționat dintr-o rocă de culoare negricioasă, cu patină cenuşiu-închisă la exterior. Brațul ciocan înalt de 1,8cm prezintă contur oval, o latură convexă şi cealaltă concavă, muchia uşor bombată (4,26 x 6,70 cm). Brațul opus, lung de 4,55 cm, are conturul trapezoidal (4,55 x 7,68 cm). Tăişul are fețele şlefuite asimetric, linia uşor arcuită, colțurile curbate şi laturile ciobite şi zigurate. Şănțuirea de prindere a cozii uneltei, lată de 3,62 cm şi adâncă de 4,80 - 5,70 cm, înconjoară corpul toporului. La capetele şănțuirii care străbate fețele dorsale, extremitățile şanțului se curbează în jos şi în sus (fig. 1). Piesa este şlefuită cu migală şi acoperită cu o patină gri-închisă. Marginile muchiei prezintă de jur-împrejur patru alveole concave rezultate în urma desprinderii unor aşchii mari de rocă prin lovire. Alte alveole şi spărturi mici sunt pe linia de jos a şănțuirii şi de-a lungul tăişului intens folosit. Dimensiuni[1]: Î = 9,48 cm; l maximă = 6,85 -7,70cm; gr. muchie = 6,86 cm; gr. brațul tăiş = 4,53 cm; gt.= 419g.

2. Topor - ciocan cu şănțuleț (inv. A.41/2), identic în privința formei cu piesa precedentă, este lucrat dintr-o rocă verzui - gălbuie, cu incluziuni de culoare neagră şi cenuşie. Piesa de dimensiuni mari are corpul masiv. Brațul ciocan, lung de 3,27 cm, se remarcă prin forma tronconică şi muchia trapezoidală (6,34 x 8,54 cm şi 5,30 x 7,05 cm) bombată puternic. Laturile longitudinale ale brațului sunt şlefuite asimetric. Brațul tăişului bont (5,35 - 5,89 cm) prezintă conturul trapezoidal, colțurile rotunjite şi linia uşor arcuită. Şanțul de fixare a cozii, lat de 6,96 cm şi adânc de 5,60 - 8,50 cm, cu marginea extremităților curbată în sus şi în jos, este şlefuit puternic. Piesa prezintă bilateral, pe marginile longitudinale ale muchiei, două porțiuni de mărime diferită, clivate în timpul izbirii uneltei de corpuri solide. Sub linia inferioară a şanțului, pe fețele late, păstrează câte o suprafață alveolată, iar de-a lungul tăişului bont se disting spărturi şi urme de tocire (fig. 2). Dimensiuni: Î = 12,24 cm; l = 8,45 -8,62 cm; gr. = 3,50 cm; gt. = 960g.

3. Topor- ciocan (inv. A 41/3) masiv, lucrat dintr-o lespede de piatră, culoare negricioasă, cu incluziuni din paete de mică albă (alabit). Brațul ciocan înalt de 4,08 - 4,77 cmm are corpul oval în secțiune transversală şi muchia bombată (5,52 x 10,20cm), Brațul opus (6,23cm) prezintă conturul trapezoidal, fețele laterale bombate, şlefuite asimetric şi linia tăişului oblică, lată de 6,12 cm şi ondulată. Şănțuirea ridicată oblic spre muchie, lată de 4,32 cm şi adâncă de 0,7 -0,9 cm, are la extremități marginile arcuite lateral (fig.3).Corpul uneltei prelucrat grosier are numeroase alveole rămase în urma procesului de nefinisare şi spărturi masive şi profunde pe marginile longitudinale ale brațului ciocan, pe muchia bombată şi pe fețele laterale ale tăişului. Dimensiuni: Î= 19,75 cm; l= 9,97 cm; gr. = 5,57 -5,62 cm; gt. =1575g.

[1]Utilizăm următoarele abrevieri: Î - înălțime; l - lățime; gr.-grosime; gt.- greutate;

Repertoriul obiectelor litice şlefuite din preistorie cuprinde unelte (securi, ciocane, lustruitoare, lame de seceră - Krummesser) şi arme (topoare de luptă, sceptre, măciuci, vârfuri de lance). Alături de aceste grupuri distincte, uneltele descrise aparţin categoriei de topoare-ciocan de minerit neperforate, cu şanţ circular, numite de D. Berciu *ciocane à* rainures[2]. **În 1939[3] D. Berciu** publică primul topor cu şanţ pentru fixarea cozii, descoperit în judeţul Vâlcea, într-un loc neprecizat. În anul 1965[4], la Căzăneşti - Fabrica de cărămidă, s-a descoperit la -2,60m adâncime un alt ciocan verzui *cu şanţ pentru prins coada*[5],împreună cu materiale aparţinând culturii Glina. Alte două exemplare au fost descoperite la Amărăşti şi Mateeşti[6]. O altă piesă a fost descoperită cu patru decenii în urmă în aria aşezării preistorice identificată pe Dealul Cărămida din hotarul satului Herăşti[7]. Ultimul exemplar provine dintr-o descoperire întâmplătoare de pe teritoriul satului Bătăşani, comuna Valea Mare, făcută în anul 1970.

În studiul nostru, topoarele ciocan de minerit cu şănţuire pentru legarea cozii de lemn sunt ilustrate de trei exemplare. În judeţul Vâlcea mai sunt cunoscute încă şase exemplare aşa cum am precizat. Acest tip de unelte este răspândit pe o arie largă în spaţiul carpato-dunărean şi în regiunile învecinate şi se utiliza ca *topor greu* în minerit, la sfărâmarea minereului de cupru şi neferoase, la exploatarea şi zdrobirea blocurilor de sare[8], ca armă de vânătoare sau de luptă[9] şi la alte lucrări casnice[10].

În general, topoarele ciocan de minerit sunt datate din neoliticul final până la sfârşitul epocii bronzului, fiind întâlnite în aria culturilor Cucuteni, a purtătorii culturilor Glina, Cârna şi Verbicioara din Bronz A, dar şi în Bronz B-D, unde sunt cunoscute cele mai numeroase exemplare[11].

Sunt cunoscute aşezările de la: Hăbăseşti şi Bonţeşti[12] unde se întâlnesc cele mai vechi exemplare încadrate în faza Cucuteni A3 (în cronologie absolută-datări cu radiocarbon - înseamnă±3360±80 î.Hr.)[13]; aşezarea de la Poiana[14], unde acest tip de ciocan este cunoscut în aria culturii Monteoru; aşezarea Tei-Bucureşti[15]; aşezarea de la Ostrovul Corbului etc.

---

[2]D. Berciu,*Catalogul Muzeului Arheologic din Turnu Severin,* M.C.A, I,1953, p.635-636, pl. XII, B,1-4

[3]*Idem*, *Arheologia preistorică a Olteniei* AO, XVIII, nr. 101-102, Craiova, 1939, p. 88 şi urm., fig. 103, 1.

[4]Gh. I. Petre, *Topoare ciocan de minerit din epoca bronzului, descoperite în nordul Olteniei,* SCIV, 19, 2, 1968, p. 279-281, fig.1 a-b; *Idem*, *O preistorie a nord-estului Olteniei*, Râmnicu Vâlcea, 1995, p. 33-34, fig. 1 a-b

[5] *Ibidem*, fig. 1, 2 şi nota 356.

[6]Gheorghiţa Popescu, C. Panait, Iulian Popescu, *Bălceştii de pe Olteţ,* vol. I, Craiova, 2004, p. 67-70; Ion Folescu*, Satele de pe Valea Pescenii, Contribuţii istorice,* Bucureşti,1997, p. 26-27 şi 30.

[7]Mihai Blăjan, C. Panait,*Topoare ciocan de minerit descoperite în Oltenia,* Pangeea, vol. 7, Alba Iulia,2007,p.12-14.

[8]D. Berciu, *Buridava Dacică,* Bucureşti, 1981, p.14.

[9]E. Comşa *Date despre uneltele de piatră şlefuită din epoca neolitică şi din epoca bronzului de pe teritoriul României (Istoricul problemei, tipuri-funcţionalitate)*, SCIV, 2, 23, 1972, p. 253.

[10]Emil Moscalu *Un tip de ciocan de piatră pentru minerit,* SCIVA, 1, 23, 1981, p. 141-144, fig. 1/1, 3.

[11]D. Berciu, Materiale, 1, 1953, pl. XII/1 - 4; *Idem*, Dacia, N. S, 5, 1961. p. 130, fig. 2/4; E. Comşa, SCIV, 23, 1974, 2, p. 256, fig. 8.

[12]V. Dumitrescu, Dacia, 3-4, 1927-1932, p. 88 şi urm., p. 95, fig. 3/3.

[13]*Idem*, Apulum, 7, 1968, 1, p. 48 şi urm.

[14]R. şi E. Vulpe, Dacia, 3-4, 1927-1932, p. 322, fig. 101/22.

[15]D. V. Rosetti, *Civilizaţia de tip Tei,* Bucureşti,1936, pl. XIV/86.

E. Moscalu[16], stabileşte două tipuri de topoare-ciocan: tipul I, cu o singură şănțuire în care încadrează toate ciocanele din culturile Cucuteni, Glina, Verbicioara, Tei, Monteoru, acest tip fiind cunoscut şi în Bulgaria, Franța, Asia Mică, Mesopotamia, India etc. Tipul II, cu două şănțuiri, pentru asamblarea cozii, se întâlneşte numai în aria nord-pontică, fiind specific Asiei Centrale.

Descoperirea a numeroase ciocane de tip baros pe teritoriul județului Vâlcea, argumentează practicarea mineritului în nord-estul Olteniei încă din neoliticul final.

Summary

The archeological collection of the museum stores two axes - sledgehammer type, small sized (inv. 41 / 1 and 41 / 2) and a massive piece (inv. 41 / 3). The tools consist of the arm - hammer at the top, the arm - edge at the opposite end and a ditch to catch the tail, up to the edge. Painstakingly polished (two copies) or roughly chipped (one piece), the body of the mining hammers have traces of sharps, on the lateral sides and along the edge, produced during strong impact against solid objects. This type of tool is used in mining, in crushing the copper ore, in crushing the salt rocks and in other household works.

În general, the axes - mining hammer date back from the late Neolithic till the Bronze Age and show mining practice in the North-Eastern part of Oltenia since prehistoric times.

Abrevieri bibliografice

AO = Arhivele Olteniei, Craiova, I (1920), XVIII, (1939)
Buridava = *Buridava*, Studii şi materiale, Râmnicu Vâlcea,I (1972).
MCA = Materiale şi Cercetări Arheologice, Bucureşti,I (1953)
Pangeea = Pangeea, Alba Iulia,I(2000).
SCIV = Studii şi cercetări de istorie veche, Bucureşti,I (1950) - XXIV (1973).

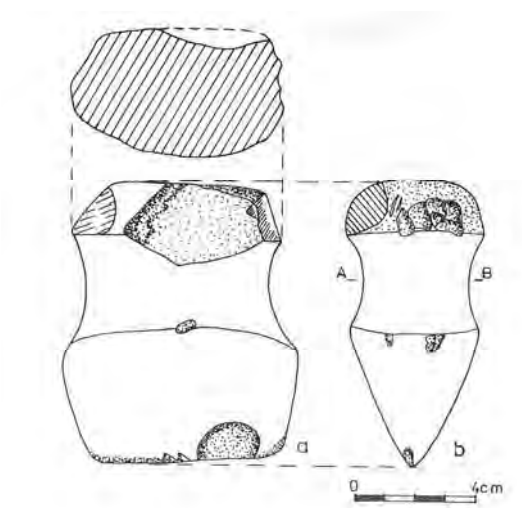

Fig.1. Topor-ciocan de tip baros:
a) – vedere laterală;
b)- vedere dorsală.

[16]E. Moscalu, *Idem,* p. 143.

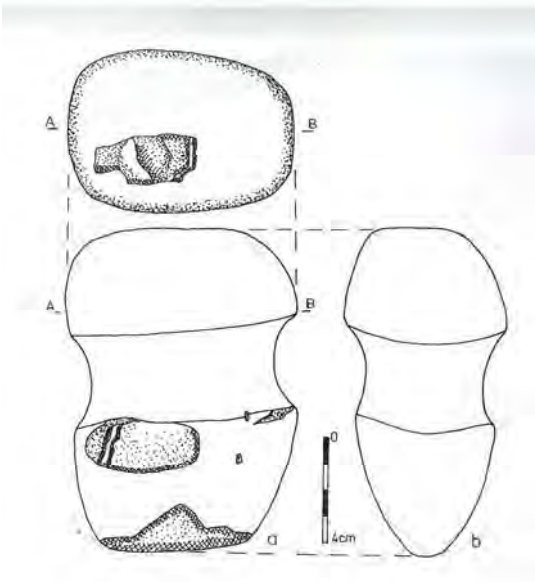

Fig.2. Topor-ciocan de tip baros:
a) - vedere laterală; b) - vedere dorsală; A-B- secțiune transversală.

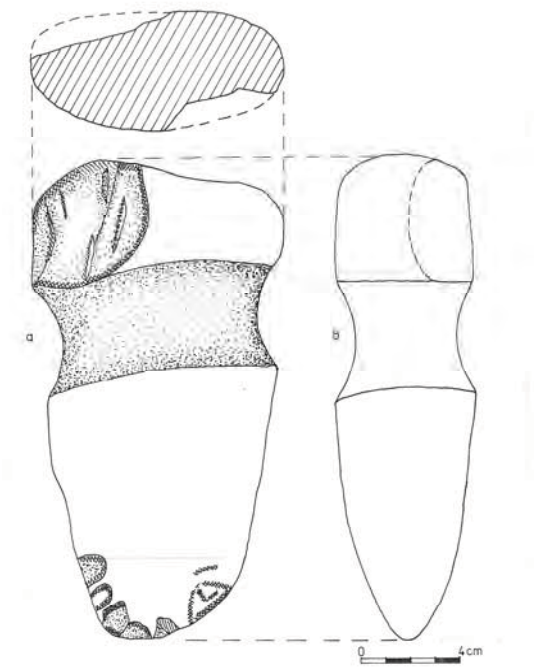

Fig.3. Topor-ciocan masiv de tip baros:
a) - vedere laterală; b) - vedere dorsală.